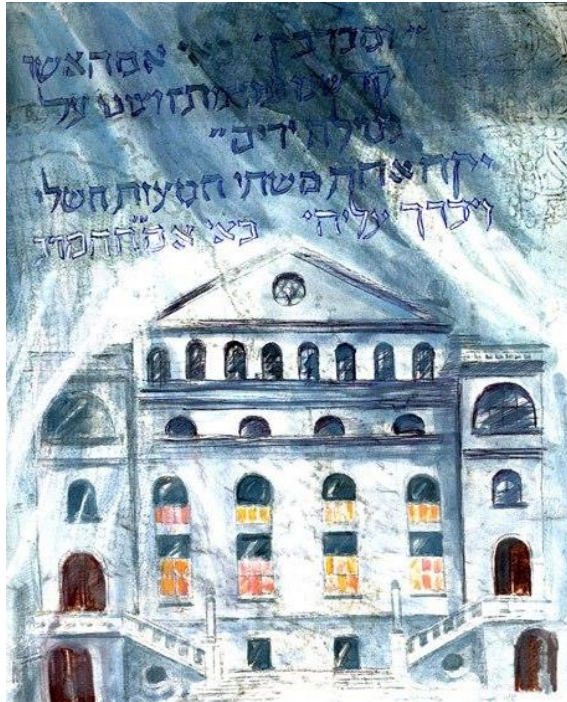

Evropski dan jevrejske kulture

Sinagoga kao umetničko nasleđe

**Mirjana Lehner Dragić
Marko Dragić**

**Istorijski arhiv u Pančevu
2006.**

Mirjana Lehner-Dragić i Marko Dragić ovu izložbu posvećuju osamdesetogodišnjici postojanja beogradske sinagoge Sukat šalom

Tokom 19. veka u Beograd se doseljava veliki broj aškenaskih Jevreja i dotadašnji hram postaje suviše tesan za brojne vernike. Novac za novi templ, koji je prikupljan još pre Prvog svetskog rata, usled ratnih zbivanja i devalvacije gubi svoju vrednost. U mirnodopskom periodu koji je usledio, želja za izgradnjom novog hrama ne jenjava i na inicijativu tadašnjeg predsednika Aškenaske jevrejske opštine dr Fridriha Popsa ponovljena je akcija za prikupljanje dobrovoljnih priloga. Donatori - vernici bili su brojni: Hana i Herman Flajšer, žensko društvo "Dobrotvor" i Hevra kadiša, a gradska opština dala je besplatno teren za izgradnju koja započinje 1924. Projektant nove sinagoge bio je jedan mladi Jevrejin iz Beča, a gradnju je nadzirao inženjer Milan Šlang.

U temelje sinagoge uzidana je dvojezična povelja pisana na pergamentu hebrejskim i ćirilčnim pismom. Potpisali su je rabin Šlang, predsednik Aškenaske jevrejske opštine dr Fridrih Pops i 9 članova Uprave opštine, a poseban značaj njenoj izgradnji dali su svojim potpisom kralj Aleksandar I Karađorđević i kraljica Marija. Povelja je položena u temelj tzv. Opštinskog doma 13. sivana 5684. (15.06.1924). Zgrada je završena 1. novembra 1925. Svečano osvećenje obavljeno je u leto 1926, kad je završeno i bogato unutrašnje uredjenje.

U dvorištu sinagoge, u prizemlju, nalazili su se ritualno kupatilo (mikve), studentska menza, gimnastička sala i stanovi za *šoheta* (osoba koja se bavi ritualnm klanjem goveda i živine) i *šamaša* (službenik sinagoge). Na prvom spratu bio je molitveni prostor sa 300 sedišta, a na galeriji *ezrat hašim* sa 180 mesta. Na bočnim stranama molitvenog hola nalazile su se prostrane galerije za žene, a prostor iznad oltara (*aron hakodeš*) krasile su orgulje. Ostali deo hrama korišćen je za potrebe opštine i za stanove rabina, učitelja i hazana (kantor). U samom potkrovlju bile su prostorije škole za obavezne časove veronauke. Tragičnu sudbinu sinagoga doživljava za vreme nemačke okupacije, kada je nemačka vojska skrnavi i pretvara u javnu kuću. Posle rata, sa ulaskom prvih preživelih Jevreja, ona se ponovo uzdiže iz pepela i sve do današnjih dana služi malobrojnoj jevrejskoj zajednici.

Sinagoga, dom duhovnosti, mira i spokoja, ima posebno mesto, kako u životu, tako i u radovima Mirjane Lehner Dragić. Kao vrlo plodan slikar, a pre svega darovit crtač, ona pokušava da otme od zaborava i sačuva u našim sećanjima sve ono što čini jevrejski identitet. Tako stvara ciklus slika na kojima svedoči o kontinualnom, vekovnom postojanju Jevreja, prikazujući hram kao mesto okupljanja i molitve i rabine koji stoje na čelu verskog života Jevreja.

Osećaj lirične i melanholične atmosfere zrači sa svake slike. Verodostojnost samog izgleda građevine, ili portretisanog lika, gotovo da je inferiorna naspram jakih emocija koje isijavaju sa papira i u svakom trenutku podsećaju na strahote koje je pretrpeo jevrejski narod. Inskripcije, kaligrafski urađene, inkorporirane u svaku sliku, izraz su likovnosti, ali ujedno predstavljaju i objašnjenje istih. Kadiš (molitva), kao lament i sećanje na pretke, je neizbežan. Božije zapovesti opominju na savez Jevreja s Bogom, dok zapisi iz Talmuda i Sarajevske Hagade, na slikama dati kao citati, ukazuju na mudrost.

Ekspoziti su rađeni kombinovanom tehnikom, crtež je precizan i tanan, a gama boja prati emocije. Sećanja su katkad tužna, tamna, predskazuju strahotu i pogrom, ali i radosna, označena svetlim bojama, nagoveštavajući spasenje i život.

Svaka slika, sasvim vidljivo i jasno, duboko je proživljena i kao takva logičan je nastavak svih prethodnih ciklusa sa jevrejskom tematikom kojom se Mirjana Lehner-Dragić bavi sa posebnim pijetetom već punih petnaest godina.

Na jedan sasvim nov i drugačiji način, ali sa istovetnim emocijama kao i njegova majka, Marko Dragić oseća sinagogu kao svoj drugi dom. Godine provedene u sinagogama Izraela, a posebno u beogradskoj sinagogi kao hazan, neminovno su uticale da se ovaj mladi umetnik, pre svega, opredeli za sakralnu tematiku.

Zaljubljenik u fotografiju i kompjutersku grafiku ne skriva svoju želju za bavljenjem umetnošću koja zahteva savršen osećaj za nepogrešivo uklapanje prostornih elemenata. Rezultat toga su fotografije pregledne kompozicije, jasnog osvetljenja, bez obzira da li su rađene u unutrašnjosti hrama, ili, pak, izvan njega.

Ulazak u Ješivu, na čijim vratima su prikazane sve jerusalimske kapije, kao i Zlatna vrata, vode na put ka molitvi. Samo onoliko koliko je neophodno Marko se zadržava u spoljenom okruženju i žurno ulazi u sam hram, dajući prvenstvo obrednim predmetima.

Kao učesnik bogoslužjenja, umetnik pored stalne kontemplacije, ima mogućnost da opaža lepotu Tore i mesta njenog čuvanja. Zbog toga je njegovo interesovanje okrenuto ka fotografisanju Tore, *aron hakodeša* (sveti ormar) u kome se svici Tore čuvaju, *keter Tore* (kruna Tore) i *paroheta* (zavesa za aron hakodeš). Neminovna na njegovim fotografijama je i *menora* (svećnjak), simbol jevrejskog naroda koja potiče iz Mojsijevog vremena, a čiji izgled je utvrđen za vreme primanja Deset zapovesti.

S obzirom da se radi o početku umetničke prekretnice, može se pretpostaviti da će Marko i u budućnosti nastaviti da neguje izraz, koji nedvosmisleno proističe iz njegove duhovne pripadnosti i tako zainteresovanima još vernije približiti obredne vrednosti Jevreja.

Barbara Panić

Mirjana Lehner Dragić rođena je 1936. u Beogradu. Akademiju primenjenih umetnosti, grafički odsek, završila je u Beogradu 1963. u klasi profesora Mihajla Petrova. Po završetku studija bavi se ilustrovanjem, opremom knjiga, likovno-pedagoškim radom i slikanjem.

Član je ULUPUDS-a od 1970.

Mirjana je niz godina bila spoljni saradnik Arheološkog muzeja Srbije, Zavoda za zaštitu kulturnih spomenika Novog Sada, Zavoda za zaštitu kulturnih spomenika Jugoslavije, Muzeja grada Beograda, Odeljenja za arheologiju filozofskog fakulteta u Beogradu.

Od 1969. do danas učestvovala je na brojnim samostalnim i grupnim izložbama: Zlatno pero, Oktobarski salon, Majski salon, Crtež i mala plastika, i drugim. Godišnja nagrada ULUPUDS-a za uspele radove dodeljena je Mirjani Lehner Dragić 1993. za izložbu „Mostovi života“.

U Jevrejskoj opštini Beograd Mirjana je vodila likovnu sekciju Leon Koen, a za pozorište Kralj David uradila je niz scenografija.

Marko Dragić rođen je u Beogradu 1975. godine. Srednju školu je završio u Izraelu, a od 1995. godine se bavi hazanutom i jevrejskom duhovnom muzikom. Sa grupom "Šira utfila" snimio je nekoliko CD-a i gostovao na brojnim koncertima u zemlji i inostranstvu.

Fotografijom je počeo da se bavi još u osnovnoj školi, a od 1987. i kompjuterskom grafikom. Dizajnirao je jevrejski kalendar za izložbu Mirjane Lehner Dragić, za koju je slikarka dobila godišnju nagradu ULUPUDS-a. Izložba je bila održana u galeriji "Singidunum".

Svoje radove Marko je predstavio na izložbama: Evropski dani jevrejske kulture (2003), Esperansa (2004), No Name 2 - festival grafičkih komunikacija (2005), 8. međunarodni bijenale umetnosti minijature (2005) i samostalna izložba "Drvo i cvetanje" (2006).

Izloženi radovi Mirjane Lehner-Dragić

1. Pančevačka sinagoga, 2001, kombinovana tehnika, 50x70 cm
2. Sarajevska sinagoga i rabin, 2003, kombinovana tehnika, 50x70 cm
3. Beogradska sinagoga, 2006, kombinovana tehnika (digitalna štampa), 67x48 cm
4. Sefardska beogradska sinagoga, 2004, kombinovana tehnika (digitalna štampa), 67x48 cm
5. Zemunska sinagoga, 2006, kombinovana tehnika, 60x40 cm
6. Pančevačka sinagoga - primanje Tore na Sinaju, 2006, kombinovana tehnika, 37x 51 cm
7. Zrenjaninska sinagoga i rabini, 2006, kombinovana tehnika (crtež laviranje, digitalna štampa), 67x48 cm
8. Zemunsko groblje, 2006, kombinovana tehnika, 60x40 cm
9. Rabin Cadik Danon, 2006, kombinovana tehnika, 50x70 cm

Izloženi radovi Marka Dragića

1. Kapija ješive, 2000, fotografija, 45x30 cm
2. Hanuka - Novosadska sinagoga, 2004, kombinovana tehnika, 50x70 cm
3. Menora (deo kapitola sinagoge u Ostia Antica, Italija, II vek), 2005, kombinovana tehnika, 50x50 cm
4. Parohet, 2006, fotografija, 45x30 cm
5. Keter Tora, 2006, fotografija, 40x60 cm
6. Put ka molitvi, 2006, fotografija, 40x60 cm
7. Aron hakodeš, 2006, fotografija, 45x30 cm
8. Tore, 2006, fotografija, 45x30 cm